

Energielandschap

Een ruimtelijke visie

Vanuit het strategisch project Denderland – een project dat via overleg en samenwerking ruimtelijke uitdagingen in de Denderstreek wil aanpakken – stelde de Provincie Oost-Vlaanderen een ruimtelijke visie op voor een energielandschap. Via ontwerpend onderzoek gingen we na hoe zon, wind, water en biomassa het Denderland van hernieuwbare energie kunnen voorzien en tegelijkertijd het landschap mee(r) vorm kunnen geven. We bekeken ook de energieketen ruimtelijk: van distributie over opslag tot verbruik.

Denderland

MELISSA HEYERICK EN WIM L'ECLUSE [STRATEGISCH PROJECT DENDERLAND]

De energietransitie is een noodzaak. Alle verdragen, klimaat- en beleidsplannen schuiven ambitieuze doelstellingen naar voren, maar die worden zelden ruimtelijk vertaald. Er wordt zelden gezegd waar deze installaties (windturbines, zonnepanelen, enz.) dan best komen, of hoe dit best kan gebeuren (geïntegreerd, ten opzichte van elkaar, enz.). Nog te vaak houden we alle opties open. Elk type installatie moet in principe overal kunnen en de beoordeling van wat waar komt gebeurt ad hoc. Op het eerste zicht lijkt deze strategie kansen te creëren om de energietransitie te versnellen, maar zonder verder ruimtelijk kader heeft ze vooral wildgroei en ruimtelijke verrommeling tot gevolg. Daarnaast is deze strategie ook energetisch inefficiënt en nefast voor het noodzakelijke maatschappelijke draagvlak voor hernieuwbare energie. En dat is ook de Dendergemeenten niet ontgaan. Toen in 2017 negen gemeenten uit het Denderland (Aalst, Denderleeuw, Ninove, Haaltert, Roosdaal, Liedekerke, Affligem, Geraardsbergen en Lierde) de ambitie uitspraken om tegen 2050 energieneutraal te zijn, beslisten ze daarom ook na te gaan wat deze ambitie landschappelijk betekent en een ruimtelijke visie voor grootschalige hernieuwbare energie-installaties op te maken. Hiervoor werkten ze samen met verschillende partners, waaronder de Provincie Oost-Vlaanderen, Vlaams Bouwmeester en Departement Omgeving.

Twee horizonen: 2030 en 2050

De totale energievraag van de betrokken gemeenten wordt op 6 TWh geschat. Om na te gaan hoe we deze vraag op een duurzame en landschappelijke manier kunnen invullen, nam de Provincie Oost-Vlaanderen de studie bureaus BUUR en Sweco in de arm, terwijl voor de communicatie- en participatiestrategie een beroep werd gedaan op het bureau Common Ground. Samen met hen en een diverse groep stakeholders, die tijdens werkplaatsen input gaven, vertaalden we de keuze voor 100% lokaal opgewekte hernieuwbare energie ruimtelijk tot een geïntegreerde visie. De eigenheid en identiteit van het landschap vormde hierbij het uitgangspunt.

Het onderzoek bestaat uit een landschapslezing, potentie- en restrictiekaarten per energiebron en een ruimtelijke visie, die op twee concrete onderzoeklocaties werd uitgetest. We onderzochten wáár en hoe verschillende vormen van hernieuwbare energie gecombineerd kunnen worden. Tegelijk gingen we na hoe het ruimtelijk beleid kan bijdragen aan de energietransitie en,

omgekeerd, welke kansen deze transitie biedt om dit ruimtelijk beleid te verwezenlijken.

Er werd gewerkt met twee tijdshorizonten. Het scenario '2030', dat uitgaat van een realistische timing, vertrekt van de huidige regelgeving en ruimtelijke context. De (veiligheids)restricties, beschermingen en regels (met betrekking tot erfgoed, natuur, etc.) dienden als uitgangspunt. Het scenario maakt wel abstractie van het Provinciaal Beleidskader Windturbines van de provincie Oost-Vlaanderen. Het scenario '2050' neemt 2030 als vertrekpunt, maar gaat uit van een toekomstige ruimtelijke context. Principes van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en de nota 'Maak ruimte voor Oost-Vlaanderen', waarbij geen bijkomend ruimtebeslag zal plaatsvinden, staan voorop.

Winningsgebieden en energiehubts

De visie bestaat uit twee ruimtelijke concepten, die samen als een lokaal en geïntegreerd systeem fungeren. Een eerste concept is het **'winningsgebied'**. Het winningsgebied is de belangrijkste bron van hernieuwbare energieproductie. Grootschalige installaties voor hernieuwbare energie worden er gekoppeld aan het metabolisme van de omgeving en aan de lokale energieconsumptie. Een winningsgebied kan verschillende vormen aannemen.

WINDWINNINGSGEBIEDEN Het bundelen van windturbines in clusters leidt tot organisatorische efficiëntie voor het beheer dankzij de korte afstanden naar verzamelpunten en beheersbare grids. Deze inplanting zorgt voor landschappelijke rust, verhoogt de kans op realisatie en vergemakkelijkt de aansluiting op het elektriciteitsnet. Ook de impact op radardetectie, vlieglijnen, vogels en vleermuizen kan ondervangen worden mits concentratie en uitsluiting.

In de visie wordt gekozen om windwinningsgebieden te combineren met gebieden die nu voornamelijk voor landbouwactiviteiten worden gebruikt. De landschappelijke kwaliteit wordt er versterkt door kleine landschapselementen en agrarische natuur aan akkers te koppelen. Het windwinningsgebied wordt een nog productiever landschap, dat energie en landbouw combineert. Het vormt de motor voor landschapsontwikkeling en de creatie van lokale economische meerwaarde, voor landbouwers én omwonenden. Anderzijds worden beschermde natuurgebieden, ankerplaatsen en relicten gevrijwaard. De uitbouw van deze gebieden is wel onderhevig aan belangrijke randvoorwaarden